

тих негативних моментах, з якими вони можуть зіткнутися при виконанні своїх службових обов'язків, оговорюючи стратегію і тактику їх поведінки в цих умовах. Це дозволить полегшити їх професійну адаптацію, знизити рівень кадрової плинності, особливо в перші роки служби.

Можливо, все це буде вимагати створення спеціальних структур у системі ОВС:

- системи профвідбору, профпідготовки і перепідготовки;
- «служби формування іміджу працівника ОВС»;
- лікувально-оздоровчої служби, профілактичної системи тощо.

Або включити виконання цих функцій в обов'язки соціально-психологічних і лікувально-оздоровчих служб ОВС.

Рівень професійного виконання службових обов'язків працівника ОВС заснований як на рівні його професійної підготовки, так і рівні його технічно-оснащення. Це також вимагає розвитку відповідних структур:

- служби технічного забезпечення діяльності ОВС;
- інформаційно-аналітичних служб.

3. Реформа повинна торкатися і правових аспектів, що регулюють діяльність працівників ОВС. Нормативні документи повинні бути проаналізовані з точки зору оптимальності співвідношення прав і обов'язків працівника ОВС. Розв'язанням даних проблем повинні займатися кваліфіковані правознавці.

В.Є.Христенко

ЗАСТОСУВАННЯ АВТОМАТИЗОВАНИХ ЕКСПЕРТНИХ СИСТЕМ У БОРОТБІ ЗІ ЗЛОЧИННІСТЮ

Одним із напрямків підвищення ефективності розслідування злочинів є використання в процесі слідства досягнень нових інформаційних технологій, заснованих на широкому впровадженні комп'ютерної підтримки прийняття слідчим рішень про напрямок розслідування і провадження слідчих дій.

Слідчий змушений працювати в умовах надлишку фонові інформації, що не має безпосереднього відношення до предмета розслідування.

Численні спроби уніфікації процесу формування статистично значущих масивів призводять поки що до значних втрат інформації. А процедура, що одержала масове поширення, формування вихідних масивів на основі стандартних карт урахування злочинів у даний час недостатньо враховує рухливість злочинних явищ, що має місце. Так, нерідко ознака, істотна для визначеної категорії злочинних зазіхань, зовсім випадає з поля зору. Проблема ускладнюється й тим, що багато ознак злочинів можуть мати яскраво виражену регіональну специфіку і, будучи включені в основну інформаційну базу, призводять до виявлення і, як наслідок, появи в утворюваних на їхній основі методиках «наведених зв'язків».

В даний час існує підхід, широко використовуваний у системі Інтерполу й орієнтований на попередню роботу групи системних аналітиків у випадку формування інформаційних масивів даних для цілей наступного вироблення на їх основі методичних рекомендацій.

Навіть найбільш глибоко пророблені й апробовані криміналістичні теорії нерідко важкі для безпосереднього використання їх під час розслідування реальних подій злочинів не тільки для новачків, але і для досвідчених слідчих. Як показує практика, одним з істотних завдань при цьому є в правильне віді-

лення найбільш значущих для опису вихідної ситуації ознак, їх співвіднесення між собою, а також встановлення відповідних логічних взаємозв'язків.

У цей час досить глибоко розроблені положення наукових напрямів, які описують загальні принципи побудови і самоорганізації будь-яких систем, у тому числі і соціальних структур. Спираючись на останні досягнення теорії толерантних просторів, теорії подібності, синергетики, можна здійснювати обробку кримінологічної інформації на більш високому якісному рівні. Це дало можливість розробити в Університеті внутрішніх справ математичний алгоритм експертної системи з використанням психологічних законів обробки інформації людиною.

Для роботи цієї системи необхідними є інформація про час здійснення злочину, досить детальний опис самого процесу здійснення злочину, місце здійснення злочину. Треба зазначити, що рівень деталізації цієї інформації залежить від питань, які ставляться перед експертною системою. Але первинна інформація повинна бути досить повною.

В автоматизованому режимі експертна система дозволяє:

- здійснювати прогнозування злочинності по видах, часу, місцю здійснення; визначити рівень і структуру організованої злочинності;

- визначити найбільш економічні форми використання коштів і ресурсів ОВС (підготовка необхідних фахівців, використання фахівців там, де це найбільш актуально в даний момент і т.п.);

- визначити територіальні зони дії злочинних елементів, їх чисельність, специфіку їх поведінки;

- при необхідності визначити рівень професіоналізму представників ОВС різних рівнів;

- відповісти на приватні питання на кшталт: діє один або кілька злочинців, яка «зона» дії злочинця (якщо їх декілька), яка міра перетину «професійних» інтересів злочинців, чи існує корупція серед працівників ОВС і її міра (якщо така є).

Запропонована експертна система дозволяє вирішувати під час слідства такі завдання:

- визначення можливих напрямків розслідування (формування версії про подію, по можливості, з урахуванням різноманітних джерел одержання інформації);

- вибір найбільш ймовірних напрямків і надання користувачу рекомендацій щодо подальших дій (призначення експертиз, проведення оперативно-розшукових заходів, перевірок і слідчі дії і т.д.).

При розробці даної експертної системи поруч із загальноприйнятною класифікацією злочинів необхідно розробити і ввести додаткову і розширену її класифікацію.

Гнучкий підхід у роботі цієї системи дозволяє орієнтуватися на особливості конкретної справи і забезпечує деяку настроюваність на конкретні типи слідчих завдань поряд із компактністю формованого опису.

Ця експертна система дає користувачу вже на ранніх етапах розслідування створити певну модель події і досліджувати можливі шляхи її розвитку. На більш пізніх етапах модель уточнюється і доповнюється з урахуванням інформації, що надходить, виділяються найбільш характерні деталі.

Останнім часом з'являється велике число злочинів, розслідування яких відзначаються значними трудовими затратами і ресурсами. Можливо в ді-

лозі з машиною, що як правило не потребує ніяких додаткових навичок володіння обчислювальною технікою крім знайомства з клавіатурою. Здійснити поетапний аналіз здійснених у кримінальній справі заходів. У той же час необхідність тиражування криміналістичного досвіду значною мірою обумовлюється категорією злочинів, навички в розслідуванні яких можуть не мати навіть досвідчені слідчі зі значним стажем (10 – 15 років).

Одночасно з наданням допомоги в розслідуванні кримінальних справ експертна система сприяє надолуженню в працівників карного розшуку і слідчих відсутнього у них досвіду і знань; розмежуванню так званих пограничних або суміжних типів злочинців, що розпізнати іншими методами буває надзвичайно важко або неможливо зовсім; усуненню деякої частки суб'єктивізму при висуванні версій в умовах непевності; вирівнюванню знань, оскільки недосвідчені співробітники одержують можливість нарівні з професіоналами, що мають значний досвід роботи з аналогічних справ, однаково чітко підходити до оцінки, у тому числі термінологічної, вихідної інформації.

Перераховані обставини мають велике практичне значення, тому що дозволяють органам дізнання і попереднього розслідування концентровано використовувати сили і засоби, зосереджуючи свої зусилля на більш вузькому напрямку пошуку злочинця.

Система уможливилася використання накопичених нею знань не тільки для розкриття злочинів, але й у процесі навчання оперативників і слідчих, а також студентів і слухачів навчальних закладів. Підхід, випробуваний для даної категорії справ, може бути успішно застосований і до деяких інших кримінальних ситуацій.

Для одержання кримінологічної інформації пропонується також здійснювати побудову віктимологічних карт. На топографічні карти заноситься інформація про зроблені злочини або замаху на злочини. Причому в ролі джерела даної інформації необхідно використовувати не тільки офіційну статистику, але й інформацію, яка була одержана при проведенні віктимологічних досліджень.

Побудова таких карт дає можливість наочно уявити реальну кримінологічну картину, здійснити кримінологічний прогноз відповідно до особливостей конкретної території, найбільш ефективно використовувати наявні ресурси ОВД для профілактики злочинності.

*Б.М.Олексієнко,
О.Д.Сафін*

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПРИКОРДОННИХ ВІЙСЬКАХ УКРАЇНИ

Сучасний стан розвитку української держави характеризується об'єктивними труднощами, складними та болючими процесами, що охопили майже усі сфери суспільного життя. Наявність тіньового сектора економіки як в самій державі, так і у сусідів по Співдружності, різного роду політичні колізії, незавершеність процесу делімітації державного кордону України, участь її військових формувань у виконанні миротворчої місії в осередках локальних війн та конфліктів за рубежем обертаються серйозними наслідками для усього суспільства, створюють екстремальні умови функціонування Збройних сил, Прикордонних військ, Служби безпеки, органів Міністерства внутрішніх справ, Національної гвардії України, Міністерства з питань надзвичайних си-